

Birtalan Győző c. egyetemi tanár (1925-2023)**Győző Birtalan (1925-2023) university professor (1925-2023)****dr. Forrai Judit DSc**

Semmelweis Egyetem, WJLF

forrajjud@gmail.com*Initially submitted February 15, 2023; accepted for publication March 28, 2023***Absztrakt:**

We say goodbye to B. Gy, one of the prominent Hungarian medical historians of the 20th century.

Kulcsszavak

20. század, magyar orvostörténelem, életmű, írásos emlékek

Keywords

20th century, Hungarian medical history, oeuvre, written memories

Budapesten született 1925. június 6-án. Gimnáziumi tanulmányait a székesfehérvári cisztercita gimnáziumban végezte, ahol 1943-ban tett érettségi vizsgát. 1949-ben szerzett orvosdoktori oklevelet Budapesten. neves tanárok oktatták, többek között Rusznyák István, aki 1949 -70-ig a Magyar Tudományos Akadémia elnöke, az un. Korányi iskola egyik jeles képviselője. A belgyógyászat vizsgáját nemrég elmesélte nekem Győző. Nem tételeket húztak, hanem az osztályon fekvő betegek különböző kezelt betegségeiről kellett elméleti és gyakorlati számot adni a hallgatónak. Egy bemutatott beteg hasi vénáinak hálózatszerű kóros állapotáról megkérdezte Rusznyák az állapot klasszikus nevééről Győzőt. Mint leendő ifjú kolléga (aki jártas volt az ókori irodalomban) egyből rávágta és magyarázta: Caput medusae (olyan, mint a meduza feje), és hosszasan beszéltek a görög mitológiáról Perseusról, a Gorgókhhoz tartozó Meduza fejről, az őket megalkotó Donatello híres firenzei bronz szobráról, és annak újszerű technikai öntéséről.

Orvosi gyakorlatát az újpesti Károlyi Árpád Kórházban kezdte, 1950-ben behívták a néphadsereg egészségügyi szolgálatához: előbb csapatorvosi, később higiénikus, végül könyvtárvezetői beosztásban tevékenykedett. 1955-ben szerelt le. 1953–1955 között az ELTE Bölcsészettudományi Karán (esti tagozaton) történettudományi tanulmányokat is folytatott, három tanévet végzett el. E tanulmányokat leszerelése után nem folytatta, mivel az Országos Élelmezéstudományi Intézet tudományos munkatársa lett. 1957–1971 között a fővárosi Tétényi úti Kórház (ma Szent Imre Kórház) belgyógyászati osztályán alorvosi, majd adjunktusi minőségben dolgozott. 1972–1981 között a Budapest XI. kerületi Tétényi úti Rendelőintézet belgyógyász felülvizsgáló főorvosa volt, majd 1982–1985 között az Országos Orvostudományi Könyvtár és Orvosinformatikai Intézet igazgatójaként működött, innen vonult nyugállományba. 1956-ban laboratóriumi, 1959-ben belgyógyász szakorvosi vizsgát tett, 1978-ban sikerrel védte meg az orvostörténelem tárgykörében kandidátusi disszertációját.

1981-ben bekapcsolódott a SOTE Általános Orvostudományi Karán újból szerveződő és megindult orvostörténeti oktatásba, később docenssé léptették elő, végül egyetemi tanári címmel tisztelték meg. Ezek az évek szakirodalmi tevékenysége fénykorának tekinthetők, hiszen az egyetemi orvostörténeti jegyzeten kívül számos kiemelkedő – nagy korszakokat átölelő – orvostörténeti monográfiát írt és adott ki. Tagja lett az Orvostörténeti Szakcsoportnak, 1966-ban elsőként csatlakozott a Magyar Orvostörténelmi Társasághoz, amelynek később vezetőségi és elnökségi tagja lett, majd viselte a főtktkári és alelnöki tisztségeket, nemzeti küldött volt a Nemzetközi Orvostörténeti Társaság párizsi központjában. 1978-ban Weszprémi István Emlékéremmel tüntették ki. Több hazai és külföldi orvostörténeti konferencia, rendezvény résztvevője, 1974-ben pedig egyik szervezője volt a budapesti XXIV. Nemzetközi Orvostörténeti Kongresszusnak. Nagyszámú szakkönyv, száznál több publikáció szerzője, szakmai tevékenységének egyik csúcsa Johan Béla szakmai tevékenységének feltárása és kutatása.

Birtalan Győzővel 1985-ben találkoztam először az Országos Orvosi Információs Intézet és Könyvtárban. Ő, mint ennek az intézménynek igazgatója én, mint ifjú munkatárs. Már akkor a jellegzetes barna szveterében volt, barna nadrágjában, fekete dús hajjal, az igazgatói szobájában bezárkózva csak az írógépeznek szorgalmas kopogását lehetett szinte egész ottlévő ideje alatt hallani. Amúgy a léptei gyorsak voltak, sietősek, mintha versenyt futott volna a múltó idővel és a még elvégzendő feladatokkal.

Aztán röviddel ezután megnyílt a Semmelweis Egyetemen az akkor leköszönő egészségügyi miniszter Schultheisz Emil vezetésével az Orvostörténeti és Társadalomorvostani Intézet, végre újra egy éves tantárgy lett. Schultheisz professzor méltó, aktív vezető munkatársaként együtt írtak oktató jegyzetet. Győző bár teljesen jártas volt minden korszak orvoslástörténetében, de mégis a választott korszaka a 17. századtól a 20. századig terjedő időszak volt, tanította és számtalan tanulmányt írt e korszakról. hatalmas tudása és főleg szenvedélye volt a betegség felfogások értelmezése, a más szemléletek egyidejű értelmezése, a művelődés és kultúrpolitikai hatások figyelembe vételével.

Ott az egyetemen újra és akkor hosszú távra találkoztunk ő, mint vezető tanár én ifjú munkatárs.

Akkor még a professzorok előadására az egész oktató gárda elment és meghallgatta az előadást, amire az előadó úgy készült szakmailag, mint egy nagy vizsgára, a legújabb kutatásokról, a nemzetközi szakirodalomról is kellett a hallgatóságot tájékoztatni egy-egy témához kapcsolódóan, még írásvetítő sem volt, nem is beszélve a ma gyakori ppt-k rutinszerű felolvasásáról, szabadon és csodás nyelvezettel kellett előadni. Emlékszem az utolsó tantermi órájára, amely épp a Szigony utcai Fül-Orr- Gége klinikán volt. Az egyik nagylélegzetű orvostörténeti tankönyvből néhányat elhozott és ott dedikálta az érdeklődő hallgatóknak. Ez egy csodaszép gesztus volt, a hallgatók is meg voltak illetődve, hiszen ez nem egy mindennapi jelenség volt.

Nemcsak tudományos, hanem népszerűsítő könyveket is írt. Irodalmi munkássága jelenős volt. A Magyar Orvostörténeti Társaságnak évekig egyik szellemi vezetője volt főtitkárként. Szellemes és találó megjegyzései, kérdései mederben tartotta a tudományos megbeszéléseket. Számtalan előadást tartott, majd üléseket vezetett, nemzetközi konferenciákon képviselte a Társaságot.

Kicsit arisztokratikus alkat volt, mind fizikailag, mind átvitt értelemben. Sosem volt a társaság központi, hangos alakja, inkább hallgató volt nagy társaságban, mindig a három lépés távolság tartása jellemezte és mindehhez a természetes magasságához az igen szerény, gyakran visszahúzódó attitűdje társult. A csacskaságok nem érdekelték. Mindig volt valami célja, sietősen jött és ment, ő is rohant az idő szorításától.

Hihetetlen energiával és nem apadó, megújult erővel művelte és élvezte az utolsó percig az orvostörténet iránti szeretetét és profizmusát. Jó szellemi társaságban az úgynevezett nagy generáció egyik oszlopos tagja volt Antall József, Schultheisz Emil, Dörnyei Sándor stb. és a nagyon fiatal, de hatalmas kultúrával és olvasottsággal rendelkező Magyar Lacival együtt. Most már mindenki együtt van odaát.

Nagyon magas kort élt meg örök szellemi frissességben. Sportos alkatát, nagy energiáját egy életen át tartó teniszezéssel támogatta.

Ha beszélünk telefonon az utolsó időkben, egyrészt nem is lehetett szóhoz jutni mellette, de szépen megfogalmazott körmondatokban, logikai gondolatmenetet mondott akár másfél órán keresztül pillanatnyi lankadás nélkül, mindig valami konkrét üzenettel, vagy valami tanulsággal. Valamilyen útravalót mindig adott.

Utolsó éveiben az élet bölcsességét a darwini evolúciós szellemben versekben formálta meg, az elengedhetetlen Erica írógépével, a gépelési hibáit mindig gondosan kijavítva és hozzá színes aktuális kollázsokkal ábrázolta a mondanivalóit. Nagy irodalmi és zenei műveltsége volt. Mesélte, hogy a háború után Ő is járt a többi értelmiséggel ismeretlenül is Grexa tanár úr fűtetlen lakására, akinek hatalmas lemezgyűjteménye volt és a zenei érdeklődésük körében elterjedt, hogy szerdánként nyílt nap volt, vagyis bárki mehetett az akkori Landler Jenő utcai lakásába, akkor teljes operákat játszott le a harcok után épen maradt lemezjátszóján.

Birtalan Győző egyetemi tanár a nagy generáció utolsó tagja is elment. 98 éves volt, teljes szellemi és alkotó épségben.

Nyugodjon békében!



<https://docplayer.hu/474544-Birtalan-gyozo-europai-orvoslas-az-ujkorban-1640-1920.html>

[Birtalan Győző: Európai orvoslás az újkorban, 1640-1920](https://mek.oszk.hu/05100/05106)

<http://mek.oszk.hu/05100/05106>

[Birtalan Győző: A felvilágosodás mentálhygiénéje külföldön és Magyarországon](http://mek.oszk.hu/01100/01158)

<http://mek.oszk.hu/01100/01158>

[Birtalan Győző: Orvostörténelmi breviárium](http://mek.oszk.hu/05100/05117)

<http://mek.oszk.hu/05100/05117>

<http://www.kaleidoscopehistory.hu/index.php?subpage=cikk&cikkid=636>